

DERS ÖĞRETMENİ: ALİ VEDAT AKBULAK

BAHÇELİEVLER ANADOLU LİSESİ

MODERNLEŞME, KENTLEŞME VE GÖÇ SÜRECİNİN TÜRK AİLE YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Değişimin kaçınılmaz olduğunu Herakleitos [Heraklitos (MÖ 535-475)] "Aynı nehirde iki defa yıkanılmaz." sözü ile dile getirmiştir. İnsan türünün hayatta kalması, değişim ve hayat şartlarındaki her türlü farklılaşmaya uyum sağlama yeteneği sayesinde olmuştur. Değişimlere uyum sağlama süreci toplumsal yapı ve kurumlar için de geçerlidir.

Modernleşme: Toplumların yaşam tarzlarında, kurumlarında, değerlerinde, inanışlarında ve üretim ilişkilerinde yaşanan değişimi ifade eder. Bu süreçte makine teknolojilerindeki gelişmelere paralel gelişen sanayileşme ve kentleşme süreci gerçekleşmiştir. Başka bir tabirle modernleşme; toplumun yaşam tarzında, kültüründe kurumlarında ve değer yargılarında akla ve mantığa uygun olarak gelişme ve yenilenmedir.

Sanayileşme 1950'li yıllar itibarıyla Türkiye'de ortaya çıktı. Buna bağlı olarak köylere traktörün girmesiyle insan gücünün olan ihtiyaç azaldı. Buna bağlı olarak köylerden kentlere göç oluş ve sağlık, eğitim, ulaşım ve güvenlik alanında yeni iş alanları ortaya çıktı.

Sanayileşme: Üretimde makineleşmeye geçilerek seri üretim yapılmasıdır. Buhar gücü ve elektrik gibi enerji kaynaklarının kullanımı ile endüstriyel üretim yöntemlerinin değişmesi ve üretimdeki verimliliğin artması sanayileşme sürecine hız kazandırmıştır

Kentleşme: Ekonomik gelişmeye bağlı olarak kentlerin büyümesi sonucunda toplumsal örgütlenmenin, iş bölümü ve uzmanlaşmanın, kentlere özgü insan davranışları ve ilişkilerinin, nüfus birikiminin oluşma sürecidir. Batı Avrupa'da ortaya çıkan modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçleri birçok faktörün de etkisiyle dünyaya yayılmış ve modern dünyanın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Kentleşme süreciyle birlikte ortaya yeni aile türleri çıkmıştır. Kırsaldan kente göç ile birlikte ortaya çıkan bu yeni aile türleri, geniş aile ile bağlantılı çekirdek aile ve gecekondular ailesi olarak adlandırılmıştır.

Geniş aile ile bağlantılı çekirdek aile: Çalışan ebeveynler çocuklarını aile büyüklerine bırakarak bazen ebeveynleriyle birlikte kalmakta ve

yemeklerini onlarla birlikte yemekte, iki evde devam eden bir hayatı yaşamaktadır.

Gecekondular ailesi:

Genellikle ekonomik olarak zor durumda olan ve kentsel alana yeni göç etmiş aileleri ifade eder. Kente yeni göç etmiş aileler genellikle uygun konut bulmakta zorlandıkları için kısa sürede ve maliyeti düşük bir çözüm olarak gecekonduları tercih etmişlerdir.

Kente göç etmiş küçük aileler, kent yaşamına uyum sağlayabilmek için akraba ve hemşehrilerden oluşan geniş aile ilişkilerinden faydalanmışlardır. Gecekondular modern sanayi toplumuna geçişte tampon kurum görevi görmüştür. Göç edenler de gecekondular bölgelerine yerleşerek geleneksel yaşamdan modern yaşama geçmişler, benzer durumda olan diğer insanlarla iletişim kurmuşlar ve dayanışma içinde olmuşlardır.

Tampon kurum:

Eski ve yeni toplumsal formlar arasında köprü görevi görerek toplumsal yapının geçici bütünlüğünü sağlayan ara mekanizmalardır. Böylece gecekondular olgusu, toplumsal değişim süreçlerinde tampon bir rol oynamış ve bazı sorunları hafifletici etkiye sahip olmuştur.

KADININ EĞİTİM VE ÇALIŞMA HAYATINA KATILMASININ AİLENİN DEĞİŞİMİNE ETKİLERİ

Türkiye'de 1950'li yıllarda yaşanan modernleşme, sanayileşme, kentleşme ve göç süreçleri kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılımını sağlamıştır. Kentlerde eğitim ve okullaşma oranlarının artması kadınların eğitim seviyeleri de yükselmiştir. Böylece kadınlar iş gücüne daha nitelikli olarak katılabilmektedir. Sanayileşme ile birlikte kente göç eden kadınlar, ailelerine ekonomik anlamda destek olabilmek için iş gücüne katılmışlardır.

Kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve çalışma hayatına katılmasıyla birlikte geleneksel aile yapısında da değişimler gerçekleşmiştir. Aile bireylerinin özellikle de kadının statü ve rollerinde kısmen değişiklikler yaşanmıştır. Kadın, çalışma hayatına girerek bağımsız ve üretken bir konuma gelmiştir. Eşitliğe dayalı haklar ve hukuksal kazanımlar elde etmesi, kadını hem ailede hem de toplumda daha güçlü bir konuma yükseltmiştir.

MODERN DÜNYADA DEĞER ALGISINDA YAŞANAN DEĞİŞİMİN AİLE YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Her toplumun kendine ait kültürü vardır. . Kültür: Bir toplumun paylaştığı gelenek, görenek, inanç, norm ve değerler bütünüdür. Doğuştan itibaren toplumun kültürüne katılan kişi; yurt sevgisini ve üyesi olduğu toplumun dilini, dinini, örflerini, âdetlerini, ahlak ve davranış kurallarını öğrenip buna göre şekillenir.

Değer ve değer arasındaki fark:

Kültürün bir parçasını değerler oluşturur.

Değer: Bir toplumdaki bireyler ve gruplar tarafından benimsenen duygu, düşünce ve davranışların şekillenmesine etki eden kurallar bütünüdür.

Modern dünyanın değer algısında değişim yaratan önemli faktörlerin başında küreselleşme ve popüler kültür olgusu yer almaktadır.

Küreselleşme: Dünyanın tek bir mekân olarak algılanabilecek ölçüde sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci ifade eder. Bireyler yaşam biçimleri, tüketim alışkanlıkları ve beklentileri ile belli bir kültüre olan aidiyetlerinden kopartılarak "küresel köy"ün bireyleri hâline gelmektedir.

İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, popüler kültürün hızla yayılmasına neden olmuştur.

Popüler kültür: Kitlelerin çoğunluğu tarafından benimsenen kültürü ifade etmektedir. Popüler kültür, çabuk kullanımı ve hızlı tüketimi ön plana çıkarır. Popüler kültür öğeleri; müzik, film, televizyon, moda, yemek, dil, edebiyat, sanat, spor gibi çeşitli alanları kapsayabilir.

MİLLÎ KÜLTÜRÜN AKTARICISI OLARAK TÜRK AİLESİ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden biri toplum tarafından oluşturulan bir kültüre sahip olmasıdır. Toplumun üyeleri tarafından paylaşılan değerler, inançlar, normlar, örf ve âdetler, semboller, dil, sanat, ahlak, hukuk, yaşam tarzı gibi unsurların bütünü kültür olarak ifade edilir. Kültürü oluşturan bu çeşitli öğeler maddi ve manevi kültür öğeleri şeklinde birbirlerinden ayrılabilir.

Maddi kültür: Bir toplum tarafından üretilen veya oluşturulan, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan nesnelere dir. Maddi kültür

öğeleri araç gereç, bina, sanat eserleri, teknoloji gibi fiziksel ürünleri kapsar.

Manevi kültür: Bir milleti diğer milletlerden ayırt eden dil, din, tarih, örf ve âdetler, inanışlar, davranışlar, değerler, ahlak gibi somut olmayan öğeleri içerir.

Bir toplumun kültürel öğeleri diğerlerine göre daha yavaş bir şekilde değişebilmektedir. Maddi kültür öğeleri manevi kültür öğelerine göre daha hızlı değişebilir ve bu değişimler arasında uyumsuzluk ortaya çıkabilir. Bu durum kültürel gecikme kavramı ile ifade edilir. Örneğin teknolojik ilerlemeler ile ortaya çıkan yeni iletişim araçlarına uyum sağlanamazsa kültürel gecikme yaşanabilir.

Maddi ve manevi kültür öğeleri bir bütün olarak millî kültür öğelerini meydana getirir.

Millî kültür: Belirli bir millete özgü olan ve o milletin üyeleri tarafından paylaşılan dil, tarih, gelenekler, sanat, edebiyat, müzik, yemek, hukuk, inançlar, değerler gibi çeşitli kültürel öğelerin bütünüdür. Millî kültürün yaşatılması ve sonraki kuşaklara aktarılmasında aile önemli bir rol oynar.

MİLLÎ KÜLTÜRÜN AKTARICISI OLARAK TÜRK AİLESİ

Aile içerisinde millî bayramların kutlanması ve anılması büyük bir öneme sahiptir. Millî bayramlar ve anmalar; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, bağımsızlığı ve tarihindeki önemli dönüm noktalarını hatırlatan özel günlerdir. Bu özel günler millî birlik, beraberlik ve kimlik duygusunu pekiştirir, çocukların geçmişlerini daha iyi anlamalarını, millî kimlik ve aidiyet duygusu kazanmalarını sağlar.

Aile içindeki dinî uygulamalar ve manevi öğretiler millî kültürün dinî yönünün korunmasına katkıda bulunur. Türk ailesi dinî inançların ve pratiklerin öğrenilip sürdürülmesinde de önemli bir rol oynar. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gibi dinî bayramlar ailelerin bir araya geldiği ve geleneklerin uygulandığı zamanlardır

AİLE BİREYLERİNİN SORUMLULUKLARI

Sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarının veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir. Her bireyin aile içerisinde sorumlulukları bulunur. Sorumlulukların yerine getirilmesinde aile bireylerinin kendi aralarında iş

bölümü yapmaları oldukça önemlidir. İş bölümü, ailenin ortak yaşamına tüm üyelerin katkıda bulunmasını sağladığı gibi aile üyelerinin sorumluluklarını net bir şekilde belirler

Aile Bireyleri ve Sorumlulukları Ebeveynler:

Çocukların bakımını üstlenmek, onlara sevgi, güven ve destek sağlamak, eğitim ve öğretimleriyle ilgilenmek, onları hayata hazırlamak ile sorumludur. Ayrıca aile içindeki düzeni sağlamak, mali sorumlulukları üstlenmek, ev içinde ve dışında sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerekli ortamı hazırlamak ile sorumludurlar.

Çocuklar: Ebeveynlerine ve diğer aile bireyelerine saygı göstermek, ev işlerinde yardımcı olmak, kendi yaşlarına ve yeteneklerine uygun görevler almak, eğitimlerine önem vermek ile sorumludurlar. Genç

Yetişkinler: Kişisel sorumluluklarını yerine getirmek, daha küçük kardeşlere örnek olmak, onlara rehberlik etmek, aile bütçesine katkıda bulunmak veya kendi mali sorumluluklarını almak ile sorumludurlar.

Yaşlı Aile Bireyleri: Aileye yaşam tecrübeleriyle rehberlik etmek, genç bireylere gelenekleri aktarmak, mümkün olduğunca kendi ihtiyaçları için yeterli olmaya çalışmak, aile içi sorumlulukların yerine getirilmesinde iş bölümü yapmak, bireyler arasındaki iletişimi ve aile bağlarını güçlendirmekten sorumludurlar

Ebeveynlerin Aile içindeki sorumluluklarını maddeler halinde özetleyecek olursak;

- Çocukların bakımını üstlenmek,
- onlara sevgi, güven ve destek sağlamak,
- eğitim ve öğretimleriyle ilgilenmek,
- onları hayata hazırlamak ile sorumludur.
- Ayrıca aile içindeki düzeni sağlamak,
- mali sorumlulukları üstlenmek,
- ev içinde ve dışında sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerekli ortamı hazırlamak ebeveynlerin sorumluluğu altındadır.

EBEVEYN TUTUMLARI

EBEVEYNLERİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynlerin çocuklarına karşı benimsedikleri yaklaşımları ve davranış

biçimlerini ifade eder. Bu tutumlar çocukların fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerini etkileyen önemli faktörlerdendir. Ebeveyn tutumları genellikle otoriter, demokratik, ilgisiz-kayıtsız, mükemmeliyetçi, aşırı hoşgörülü ve tutarsız anne baba tutumları olmak üzere altı ana kategoride incelenir.

Otoriter ebeveyn tutumu:

Çocuktan yüksek düzeyde itaat bekleyen, buna karşın çocuğun talep, görüş ve ihtiyaçlarına yönelik düşük düzeyde duyarlılık içeren bir ebeveyn yaklaşımıdır. Bu ebeveynlik tarzı, katı kuralların sıkı bir şekilde uygulanmasını içerir, aksi durumda otoriter ebeveynler çocuklarını çoğunlukla cezalandırırlar ya da suçlarlar. Bu durum çocukta yüksek kaygı, düşük öz saygı ile sonuçlanabilir.

Demokratik ebeveyn tutumu:

Otorite ve özgürlük arasında dengeli bir ilişki kurarak çocukların hem bağımsızlıklarını hem de sorumluluk duygularını geliştirmelerine yardımcı olan, onların görüşlerine ve ihtiyaçlarına değer veren ve karşılıklı saygıyı temel alan ebeveynlik tutumlarını içerir. İletişim tek taraflı değildir.

İlgisiz-kayıtsız ebeveyn tutumu:

Çocuklarının sınırlarını belirlemek ve davranış kurallarını tanımlamak konusunda genellikle gevşek davranırlar. Bu tarza sahip ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri zayıftır ve etkileşimleri düşüktür. Çocukları kendi kararlarını alma ve kendi davranışlarının sonuçlarıyla yüzleşme konularında teşvik ederler ve onların yaşamlarına doğrudan müdahalede bulunmaktan kaçınırlar.

Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumu:

Çocuklarından sürekli olarak yüksek performans bekleyen, hatalara karşı toleransı düşük olan ebeveyn tutumudur. Mükemmeliyetçi ebeveynler, çocuklarının her zaman en iyi performansı göstermelerini beklerler; disiplinli, planlı, hedefe dönük davranış alışkanlıkları geliştirmelerini isterler. Ancak mükemmeliyetçi ebeveyn tutumu çocukların gelişimini olumsuz etkiler.

Aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu:

Çocukların istek ve ihtiyaçlarını neredeyse sınırsız bir şekilde karşılayan ebeveyn tutumudur. Çocuklarına karşı çok az sınır ve kural koyarlar. Kural koysalar bile çocuğun itirazı karşısında bu kuralları esnetirler. Çocuklarının davranışlarına karşı

düşük disiplin uygularlar. Çocuklarının ihtiyaçlarına ve taleplerine duyarlıdırlar ancak yeterli sınır koyma konusunda eksiklik gösterirler.

Tutarsız ebeveyn tutumu:

Çocuklara karşı tutum ve davranışlarında sürekli değişiklikler gösteren ebeveyn tutumudur. Kurallar, disiplin yöntemleri ve çocuklara gösterilen sevgi ve ilgi düzeyi tutarsızdır. Bir gün belli bir davranışı kızgınlıkla karşılarken başka bir gün aynı davranışa hoşgörü gösterebilir. Bu durum, çocuğun neyin kabul edilebilir ve neyin kabul edilemez olduğunu anlamasını zorlaştırır.

TÜRK AİLE YAPISINDA AKRABALIK İLİŞKİLERİ

Akrabalık:

Birbirlerine karşı birtakım toplumsal, ekonomik, kültürel ilişki ya da yükümlülükleri olan ve aralarında soy bağı bulunan kişileri ifade eder.

Medeni Kanun soy bağının nasıl oluştuğunu şöyle açıklar: Çocuk ile anne arasında soy bağı doğum ile kurulur. Çocuk ile baba arasında soy bağı; anne ile evlilik, tanıma ve hâkim hükmüyle kurulur. Bunların dışında soy bağı evlat edinme yoluyla da kurulabilir.

Türk dili akrabalık ifade eden kelimeler bakımından zengindir. Bu durum Türk dili ve kültürü için oldukça önemli bir eser olan Divanü Lügati't-Türk'te de kendisini göstermektedir. Kaşgarlı Mahmut eserinde akrabalık bildiren kelimelere de yer vermiştir.

Türkçede oldukça çeşitli olan akrabalık isimleri eş anlamlılarıyla birlikte daha da zenginleşmiştir. Örneğin amca için "emmi", hala için "bibi", kız kardeş için "baci", kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılır.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

Komşu:

Yakın hatta bitişik konutlarda oturan kimselerin birbirine göre durumuna denir. Komşuluk ise komşu olma hâli ve komşularla olan ilişkidir.

Komşuluk: Belirli bir çevre içinde yaşayan, birbirlerini ziyaret eden, şahsen veya ismen tanıyan, karşılıklı yardımlaşan, ödünç alan ve ödünç veren, sıkı sosyal ilişkiler kuran ve sayı bakımından çok fazla olmayan ailelerden kurulu küçük yerel yapıdır.

Komşuluk ilişkilerinin temeli **yardımlaşma ve güven** duygusuna dayanır. Komşuluğun kendini daha fazla gösterdiği ve yardımlaşma duygusunun ön plana çıktığı anlar, dönemler vardır. Bayramlar, düğünler, doğumlar, cenazeler, uğurlamalar ve karşılamar komşuluğun öneminin arttığı zamanlardır.

Komşuluğun toplumsal hayatta ne kadar önemli bir yeri olduğunu konuyla ilgili atasözü ve deyimlerden anlamak mümkündür.

Kaynaklarda komşulukla ilgili atasözleri:

"Ev alma komşu al."

"Komşu hakkı, Tanrı hakkıdır."

"Komşu iti komşuya ürümez."

"Komşu kızı almak, kalaylı kaptan su içmek gibidir."

"Komşu komşunun külüne muhtaçtır."

sözü komşulukla ilgili belki de en çok bilinen atasözüdür. Bu sözde en küçük ihtiyaçlarda bile komşunun imdada yetiştiği dile getirilmiştir. "Komşu

Hadis:

Türklerin İslamiyet'i kabulü ile şehirleşmenin hızlanması komşuluk ilişkilerini artırmıştır.

Hz. Peygamber'in komşulukla ilgili emir ve tavsiyeleri zamanla atasözlerini de şekillendirmiş, komşuluğun manevi boyutu sosyal hayatı da etkilemiştir. "Ev almadan önce komşu, yola çıkmadan önce de arkadaş arayın."

"Komşusu aç yatarken tok yatan bizden değildir,"

Kaynak: Okul Ders Kitabı, Eba, Tarih 34